

OP HET SNIJVLAK VAN ZORG EN ONDERWIJS

Over de tweejarige opleiding tot schoolpsycholoog

Bron: RINO brochure nascholing ggz 2009

Passend onderwijs

Het werk van de schoolpsycholoog wordt vaak gezien als het een-op-een begeleiden van leerlingen met problemen. Maar hoewel dit zeker tot de taken behoort, is het werk allang veel breder geworden. Helen Bakker, Kinder- en Jeugdpsycholoog Specialist NIP verbonden aan de Universiteit Utrecht en voorzitter van de Internationale Vereniging van Schoolpsychologen (ISPA), en Margot Taal, Hoofddocent aan de Universiteit van Amsterdam, werken aan het curriculum voor de nieuwe tweejarige opleiding Schoolpsycholoog. Taal vertelt: "Een schoolpsycholoog is er niet alleen voor de begeleiding en behandeling van probleemleerlingen, maar juist ook voor preventie en signalering. Dat sluit ook precies aan op de komende zorgplicht voor scholen."

Scholen in Nederland krijgen in 2010 een zorgplicht, waardoor de vraag naar schoolpsychologen sterk zal stijgen, zo is de verwachting. Bakker: "Op dit moment is het nog zo dat scholen zelf grenzen mogen stellen aan de zorg die ze bieden aan leerlingen. Ze hebben vaak samenwerkingsverbanden met speciale scholen, waarnaar ze probleemleerlingen kunnen doorverwijzen. De speciale zorg is nu vaak aanbodgericht, maar straks komt niet het aanbod (de school) maar de leerling centraal te staan." Vanaf 2010 wordt namelijk de verantwoordelijkheid van de school uitgebreid, en moet elke school in principe 'passend onderwijs' voor iedereen aanbieden. Scholen mogen leerlingen alleen nog doorverwijzen als ze een plek op een speciale school kunnen garanderen.

Deze nieuwe verantwoordelijkheid legt vooral druk op het reguliere onderwijs. In het speciaal

Het eerste belang van de schoolpsycholoog blijft altijd de ontwikkeling van het kind. Maar om dat te bereiken wordt ook het systeem aangesproken: de klas, de school, de ouders.

onderwijs hebben scholen vaak al een psycholoog of gedragswetenschapper in dienst, maar voor reguliere scholen is dat minder vanzelfsprekend. Taal: "Dit is een belangrijke aanleiding om nu met de opleiding te starten. Er zal meer vraag ontstaan naar schoolpsychologen, maar bovendien willen we de beroepsgroep veel duidelijker profileren."

Schoolbreed werken

Het beroep van schoolpsycholoog bevindt zich op de grens van zorg en onderwijs. Bakker: "Een goede schoolpsycholoog heeft overzicht over zowel de leer- als psychosociale ontwikkeling, en over de schoolorganisatie. Vanuit zo'n 'helicopter view' kan de schoolpsycholoog bijdragen aan het beleid van de school." Bovendien, vult Taal aan, is de toegevoegde waarde van een schoolpsycholoog vooral dat hij problemen kan voorkomen. "De schoolpsycholoog is er idealiter vóórdat het misgaat. Daarmee wordt uiteindelijk het leerrendement op school vergroot."

De opleiding wordt ontwikkeld vanuit een systemische benadering, met veel aandacht voor de verschillende niveaus waarop de schoolpsycholoog werkt: van individuele kinderen tot de klas en de school als systeem. En ook bovenschools, in het grotere systeem

Een structurele postacademische opleiding tot schoolpsycholoog is er eenvoudigweg nog niet. Tot nu toe is het voor psychologen die zich hierin willen specialiseren vooral sprokkelen van allerlei korte cursussen.

van onderwijsbegeleidingsdiensten, speciaal onderwijs en hulpverleningsinstanties. In deze context komt ook de term 'schoolbreed' vaak terug. Taal legt uit: "Schoolbreed wil eigenlijk zeggen dat de schoolpsycholoog niet alleen kijkt naar kinderen als individu, maar ook naar groepen kinderen als 'typen', en daar beleid voor ontwikkelt. Dat kunnen zowel hoogbegaafde als moeilijk lerende kinderen zijn, of kinderen met gedragsproblemen." Zo gezien helpt de schoolpsycholoog kinderen vaak indirect, door bijvoorbeeld leerkrachten te coachen of door psycho-educatie van ouders. "De schoolpsycholoog moet een vraagbaak zijn voor het onderwijzend personeel, en liefst ook voor de directie." Tegelijkertijd, benadrukt Bakker, "blijft het eerste belang van de schoolpsycholoog altijd de ontwikkeling van het kind. Maar om dat te bereiken wordt ook het systeem aangesproken. Dit houdt ook in dat we het liefst vanuit het grotere systeem – de school – inzoomen op het kind. Nu is het vaak nog andersom: er is een kind met een probleem, en vandaaruit wordt uitgezoomd – naar de klas, de school, de ouders – om uit te vinden waar het probleem zit."

De schoolpsycholoog kan dan ook juist op het niveau van schoolbreed beleid veel betekenen. Taal: "Neem het voorbeeld van een grote school waar een schoolpsycholoog signaleert dat er in verschillende klassen hoogbegaafde kinderen zijn. Die kinderen werken sneller dan andere kinderen, zijn eerder klaar met hun werk en gaan zich dan vervelen. Tot nu toe heeft elke leerkracht daar zijn of haar eigen oplossing voor bedacht. De schoolpsycholoog kan zoiets juist schoolbreed aanpakken en zorgen voor extra onderwijs waarin die kinderen op hun eigen niveau worden aangesproken."

Psycho-educatie

Ook op het gebied van psycho-educatie en advisering rond passende programma's ligt een belangrijke taak voor de schoolpsycholoog, zo benadrukt Bakker. "Er worden bijvoorbeeld gedragsproblemen gesignaleerd op een school; er wordt veel gespijeld, of bepaalde klassen zijn moeilijk in het gareel te houden. De schoolpsycholoog kan dan helpen om beleid te ontwikkelen en bijvoorbeeld gedragsprogramma's in te voeren." Voorbeelden hiervan zijn het Taakspel, een gedragsprogramma voor basisscholen, of een antipestbeleid voor het voortgezet onderwijs. Maar ook psycho-educatie van ouders, door hen voor te lichten over huiswerkbegeleiding.

Een voorwaarde hiervoor is wel dat de schoolpsycholoog goed op de hoogte is van de voorhanden zijnde methodieken, en in staat is die op een systematische manier in te zetten. Taal: "Wat dat betreft proberen we ook zeker een onderzoekshouding bij de cursisten aan te leren – wat tegenwoordig zo mooi de 'scientist practitioner' heet." Zo'n onderzoekshouding zorgt ervoor dat de schoolpsycholoog in staat is duidelijke doelen voor projecten te stellen en de resultaten inzichtelijk en evalueerbaar te maken. "Het is met name een analytische, systematische houding. Zorgen dat je transparant werkt, en rekenschap kan geven van wat je doet."

Juist door overzicht te creëren over het vakgebied en praktische vaardigheden in te bedden in een theoretisch kader zal de opleiding tot schoolpsycholoog in een behoefte voorzien. Want, zoals Bakker concludeert, "een structurele postacademische opleiding tot schoolpsycholoog is er in Nederland eenvoudigweg nog niet. Tot nu toe is het voor psychologen die zich hierin willen specialiseren vooral sprokkelen van allerlei korte cursussen. Door dat systematisch te bundelen in een tweejarig curriculum zetten we een standaard neer die heel erg kan helpen voor de positionering van de beroepsgroep en de kwaliteit van de beroepsuitoefening."